

Jubileum, hagyomány, átalakulás: rendhagyó gondolatok járvány idején

Az egészségügyi rendszerek ellenálló-, és alkalmazkodóképessége (health system resilience) az utóbbi évek egyik legfontosabb egészségpolitikai témájává vált olyan sokszerű környezeti változásokkal összefüggésben, mint a pénzügyi-gazdasági világválságok, vagy éppen a COVID-19 világjárvány, amelynek embert és rendszert próbáló valóságával jelenleg is kénytelenek vagyunk együtt élni. Bár úgy néz ki, hogy a fertőző betegség minden eddiginél drámaibb és több halálos áldozatot követelő harmadik hulláma hála Istennek lecsengőben van, még mindig nagyon bizonytalan, hogy milyen jövővel kell majd szembenéznünk: sikerül-e egyszer s mindenkorra megszabadulni a vírustól, vagy az egyre újabb és újabb mutánysok folyamatos fenyegetettséget és adaptációs kihívást jelentenek majd a kormányzat, a társadalom, az egészségügy számára. Az mindenesetre biztos ponttá vált ebben a bizonytalan helyzetben, hogy az egészségügy végre nemcsak a betegek és az egészségügyben dolgozók, hanem az egész társadalom ügye lett. Az egészségügy végre megkapja azt a kiemelt kormányzati figyelmet, amit mindig is megérdemelt volna, és ez soha vissza nem térő lehetőséget jelent egy jobb, élhetőbb egészségügy megteremtésére, még ha ezt nem is egy halálos járvány okozta válsághelyzet tragikus, szomorú körülményei között szerettük volna elérni.

Nem túlzás tehát azt állítani, hogy sorsfordító időket élünk. Az egészségügyi szolgálati jogviszonyt bevezető 2020. évi C. törvény az orvosok régóta kért-követelt, történelmi léptékkal mérve is egyedülálló béremelését hozta el, de érkezett vele egy nemzetközi szinten is kiemelkedően szigorú munkavállalói szabályrendszer. A kormány a többszektoros munkavállalás korlátozásával-tiltásával igyekszik szétválasztani egymástól a magán és az állami ellátást, a paraszolvencia büntetőjogi kategóriává minősítésével pedig elszánta magát arra, hogy hozzányúl ehhez a több évtizedes diszfunkcióhoz. Mindezzel párhuzamosan, a 10 éve létrehozott egészségügyi közszolgáltatókért felelős középírányító szerv harmadszori átszervezésének eredményeképpen megalakult az Országos Kórházi Főigazgatóság, amelynek a kormány kulcsszerepet szán az átalakítások levezénylésében. Az egészségügy irányítása a járvány idejére átkerült a belügyminiszterhez. Nagyon valószínű, hogy ebben a jövő évi országgyűlési választásokig nem lesz már változás, de a rendszer jövője szempontjából nagyon fontos és érdekes kérdés az is, hogy ez vajon hosszabb távon így marad, vagy az irányítás visszakerülhet az egészségügyért felelős szaktárcához.

Sorsfordító időket él az IME is, amely idén lép 20. évfolyamába, és amely két évtizedes sikertörténete alatt egyszer sem került olyan nehéz helyzetbe, mint amilyennel most a sorsáért, a továbbvitelért aggódó támogatóknak szembe kell, szembe kellett néznie. Talán el sem hisszük, de immár közel másfél évvel ezelőtt veszítettük el tragikus hirtelenséggel, alapító lapigazgatónk, az IME „édesanyját”, Tamás Évát, és még fel sem ocsúdtunk a döbbenetből, amikor lecsapott Európára és ezen belül Magyarországra a COVID-19 járvány, amely alapjaiban forgatta fel, rázta meg azokat a stabil szegletköveket, amelyeket Éva határtalan lelkesedéssel, kitartó munkával és az egészségügyért érzett aggódó szeretettel hosszú évek során lerakott. Mindannyian meg voltunk győződve arról, hogy nem hagyhatjuk elveszni ezt az életművet, amely nélkül a magyar egészségügy ma sokkal szegényebb lenne, de érthető volt a bizonytalanság is: a járvány kikényszerítette életmódváltás közepette, ki és hogyan lesz képes arra, hogy átvegye Éva lányaitól, Krisztinától és Zsófitól édesanyjuk szellemi örökségét és méltó módon vigye azt tovább úgy, hogy a szükséges finanszírozási háttér is megteremthető legyen.

A Magyar Egészségügyi Menedzsment Társaság (MEMT) szakmai gyökereiben egyértelműen a Semmelweis Egyetem Egészségügyi Közszolgálati Karának alapító intézetéhez, az Egészségügyi Menedzserképző Központ munkatársaihoz, oktatóihoz, jelenlegi és volt hallgatói által létrehozott szakmai műhelyhez köthető. Az intézet és a társaság már korábban is ezer szállal kötődött az IME-hez, illetve személyesen Évához. Az intézet munkatársai és a társaság tisztségviselői, tagjai közül többen, köztünk jómagam is, Éva meghívására már régóta tagjai vagyunk az IME szerkesztőbizottságának, a MEMT pedig 2018. óta stratégiai partnere az IME-nek, valamint társszervezője az egészséggazdaságtani konferenciának. Nem meglepő tehát, hogy Éva váratlan halála okozta sokkon túljutva, bennünk is felmerült a gondolat, hogy talán mi lehetnénk azok, akik erre a nehéz, de mindenképpen nagyon szép feladatra vállalkozhatnánk. A gondolkodás a szakmai műhely tagjai körében még a járvány magyarországi felbukkanása előtt megkezdődött, de mint az élet minden területén, a COVID-19 itt is alapvetően változtatta meg azt a feltételrendszert, amely a gondolkodásunk keretét adta. Ezért nyúlt olyan hosszúra a tárgyalási folyamat, ezért került hozzávetőlegesen egy évbe az IME átvételéről szóló szerződés aláírása, amelynek eredményeként, 2021 márciusával kezdődően, a MEMT mint új tulajdonos működteti tovább a tudományos folyóiratot, valamint menedzseli a jól bevált konferenciaportfóliót. Őszintén remélem, hogy nem okozunk csalódást az IME olvasóközönségének azzal, hogy MEMT égisze alatt mi vállalkoztunk az IME továbbvitelére és fejlesztésére, erre a nehéz, de nagyon inspiráló feladatra. Nagyon örülnénk annak, ha megosztanák velünk gondolataikat, ötleteiket, javaslataikat, amelyeket igyekszünk beépíteni a jövőre vonatkozó terveink kialakításába.

Nem kis feladatra vállalkoztunk akkor, amikor ígéret tettünk Éva szellemi hagyatékának gondozására, illetve fejlesztési terveinek megvalósítására, amit személyesen már nem tudott véghezvinni. Hatalmas az úr, amit maga után hagyott, és nem áztatjuk magunkat azzal, hogy ezt könnyű lesz betölteni. Azonban jó szívvel ígérjük és vállaljuk, hogy legjobb tudásunkkal, lelkesedésünkkel és emlékből erőt merítve igyekszünk ezt a szellemi értéket megőrizni, sőt gyarapítani, fejleszteni is. Meggyőződésünk, hogy Éva emlékét azzal tudjuk legjobban ápolni, ha tovább építjük, erősítjük és kiterjesztjük azt, amit életében, kiemelkedő szakmai munkájával létrehozott. Ennek szellemében határoztuk el, hogy Tamás Éváról konferencia előadó és tudományos publikációs díjat nevezünk el, amelyet minden évben két fiatal egészségügyi szakembernek, egészségügy-kutatónak (vagy közösségnek) ítélünk oda. Az egyik díjat az a pályázó kapja, aki az adott évben a legkiválóbb, a magyar egészségügy szempontjából legkiemelkedőbb jelentőségű előadást tartotta valamelyik IME konferencián, a másik díjat pedig az IME folyóirat hasábjain megjelent legkiválóbb tudományos publikáció szerzőjének (szerzőinek) ítéljük oda. Éva mindig elkötelezett támogatója volt mind a tudományosságnak, illetve a magyar nyelvű tudománynak, mind pedig a fiataloknak, akikben a jobb jövő zálogát látta. Meggyőződésünk, hogy ezzel az apró gesztussal hozzá tudunk járulni Éva emlékének megőrzéséhez, amit jövőbeni díjazottjaink is magukkal visznek majd.

A hosszabb távú tervek kidolgozása folyamatban van, erről mindenképpen szeretnénk a közeljövőben részletesebben is beszámolni a folyóirat olvasóközönségének. Nem titok, hogy a folyóirat nemzetközi porondon való megjelenése, a nagy adatbázisokba való bekerülés, és az impakt faktor megszerzése áll ennek a munkának a középpontjában, de a jól bevált konferenciákat sem fogjuk elhanyagolni. A 2021-es évre a járvány sajnos továbbra is erősen rányomja a bélyegét, így idén csak négy konferencia megrendezése tűnik reálisnak, amelyhez négy lapszám kapcsolódik. Ezek közül az idei, jubileumi évfolyam első száma az, amit a Tisztelt Olvasó a kezében tart, és amely az ezévi első konferenciánkkal, a XIX. IME Országos Egészségügyi Infokommunikációs (Web)Konferenciával egyidőben jelent meg, a Magyar Nemzeti Bank támogatásának köszönhetően nyomtatott formában is. A konferencia mottója, „Vakhitek és vakmerő remények – Mit hagyunk a jövő generációjára?”, arra utal, hogy a válsághelyzetek kiváló alkalmat jelentenek arra, hogy számvetést készítsünk az elmúlt időszakról annak érdekében, hogy segítsük megtalálni a válsághelyzetből kivezető legjobb utat, és mi adna időszerűbb témát ehhez, mint az infokommunikáció (ICT), amelynek töretlen fejlődése adhatja a kezünkbe az egyik fontos eszközt az ellenállóbb, alkalmazkodóképesebb egészségügyi rendszerek kialakításához.

Az egészségügy működési környezetének gyors és nagyléptékű változása ugyanis nemcsak fenyegetéseket hoz magával, hanem lehetőségeket is generál ahhoz, hogy hatékonyabban tudjunk megbirkózni az olyan kihívásokkal, mint amelyet a COVID-19 világjárvány is képvisel. A téma népszerűsége ellenére sajnos kevés támpontot ad a szakirodalom ahhoz, hogyan is kellene „strapabíró” egészségügyi rendszereket kiépíteni. Az viszont biztos, hogy ennek egyik kulcsa az adat, az információ, a tudás, és talán ugyanennyire fontos a tartalékok képzése, jelentőségének elismerése, a hatékonysági kényszer átértékelése. Az utóbbi rendhagyó gondolat biztosan formabontóan hangzik egy olyan időszak után, ahol az egészségügy rendszeresen azért került a kormányzati szegyenpadra, mert túl drágának, pazarlónak tartották a közkiadásokért felelős fiskális döntéshozók, de éppen a COVID-19 világjárvány mutatott rá arra, hogy a hirtelen környezeti sokkhatásoknak sokkal jobban ki vannak téve, sokkal sebezhetőbbek azok az egészségügyi rendszerek, amelyek a rendelkezésre álló erőforrások csúcsra járatásával, a dolgozók kiszigerelésével próbálják kipróbálni az utolsó fillér hatékonysági tartalékokat is. Azok az egészségügyi rendszerek, amelyek folyamatosan a termelési lehetőségek határa felett kénytelenek teljesíteni, hosszabb távon nem fenntarthatók, nem ellenállóak és nem alkalmazkodóképesek, mert felélik azt az anyagi, emberi és társadalmi tőke tartalékokat, amelyet hirtelen külső sokk esetén, krízishelyzetben mozgósítani lehetne.

Az okos egészségügy koncepciója, mint a rendszerszintű alkalmazkodóképesség kulcseleme, talán kevésbé vitatott gondolat, hiszen a környezeti hatásokkal szemben csak akkor tudunk időben fellépni, ha észleljük a változásokat, feldolgozzuk az adatokat, kidolgozzuk és megvalósítjuk a legjobbnak tűnő válaszlépéseket, értékeljük a beavatkozásokat és tanulunk a tapasztalatokból. Mindennek technológiai feltételeit korábban soha nem látott mértékben javította, javítja az ICT forradalma, de közös gondolkodás, a tapasztalatok és tudományos bizonyítékok kritikai feldolgozása, a kölcsönös tiszteletre épülő konstruktív párbeszéd nélkül ez vajmi keveset ér. Tamás Éva az életét annak szentelte, hogy megteremtse ennek a tudományos igényességű közös gondolkodásnak a platformjait, az IME folyóiratot és az IME konferenciákat. A Magyar Egészségügyi Menedzsment Társaság nevében arra teszünk ígéretet, hogy ugyanezen értékek mentén visszük tovább Éva szellemi örökségét a magyarok egészsége és a magyar egészségügy fejlesztése érdekében.

Dr. Gaál Péter

a Magyar Egészségügyi Menedzsment Társaság elnöke